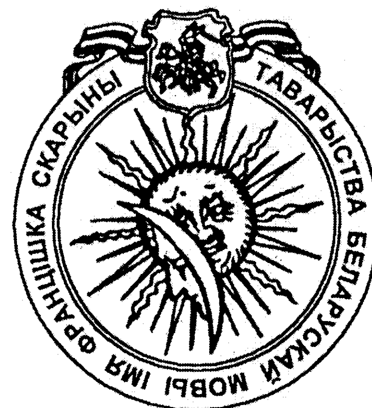
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года **№ 14 (553)** **3 КРАСАВІКА 2002 г.**

Святкаванне Дня Волі ў Менску

25 сакавіка ў зале Палаца ветэранаў, што ў цэнтры Менска, адбылася ўрачыстая імпрэза да 84-х угодкаў абвяшчэння БНР, якую наладзіла дэмакратычная грамадскасць краіны. Вечарыну вяла вядомая ў краіне артыстка Зінаіда Бандарэнка.

Першым выступіў старшыня партыі БНФ Вінцук Вячорка, які зачытаў вітальныя словы старшыні Рады БНР Івонкі Сурвілы і народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. Наступны выступоўца, знаны палітык і перакладчык Лявон Баршчэўскі, распавёў пра досвед славакаў па прапагандзе сваёй дзяржаўнасці, якая далася ім, як і беларусам, нялёгка і паступова. Вядомая пісьменніца Вольга Іпатава згадала сваю тэлеперадачу на БТ, прысвечаную першаму з'езду БНФ, які адбыўся ў Вільні летам 1989 года. У гэтай перадачы гледачы ўпершыню пабачылі вольнае карыстанне нацыянальнай беларускай сімволікай на вуліцах і плошчах нашай старадаўняй сталіцы. Свае вершы, прысвечаныя Дню Волі, прачыталі паэты Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Андрэй Хадановіч.

Перад прысутнымі выступілі камерны хор "Унія", гурт "Старая Літва", барды Зміцер Сідаровіч і Аляксей Галіч. Цёпла сустрэлі прысутныя ахвяраў палітычнага рэжыму. Дэпутат Вярхоўнага Савета XIII склікання Андрэй Клімаў, які правёў у турме доўгія чатыры гады і выйшаў на свабоду сонечным ранкам якраз 25 сакавіка, у сваім слове адзначыў, што чалавека моцнага духам зламаць немагчыма, а часы цемрашальства і невуцтва неўзабаве павінны адысці ў нябыт. Потым выступілі тыя, хто пацярпеў ад чарговага "хапуна", арганізаванага ўладамі 24 сакавіка супраць людзей, якія прыйшлі з кветкамі да помніка Янкі Купалы. Сваімі ўражаннямі пра гэты гвалт падзяліліся пасля сутачнай адсідкі ў турме Павел Севярынец, сябра Рэвізійнай камісіі ТБМ Мікола Лавіцкі і старшыня Заводскай рады ТБМ г. Менска Пятро Русаў. Ад імя сваіх партый прамаўлялі Сяргей Альфер (АГП) і сацыял-дэмакрат Анатоль Гурыновіч.

Старшыня ТБМ імя Ф. Скарыны Алег Трусаў падкрэсліў, што ў змаганні за вольную, дэмакратычную Беларусь аб'яднаць беларусаў, такіх розных па сваіх палітычных поглядах і веравызнанню, можа толькі беларуская мова. Ён таксама прапанаваў прывітаць мужную беларускую моладзь, абаронцаў Курапатаў, якія ўжо шэсць месяцаў нясуць там сваю нязменную вахту. Потым сябры клубу "Спадчына" Анатоль Белы, Леанід Лыч і Рыгор Барадулін ушанавалі курапацкіх валанцёраў памятнымі медалямі і дыпломамі.

Адмысловую танцавальную кампазіцыю паказаў ансамбль "Госціца" пад кіраўніцтвам Ларысы Сімаковіч. Ад імя міжнароднага праваабарончага руху ўрачысты сход вітала вядомая адвакатка Вера Страмкоўская.

Напрыканцы імпрэзы прысутныя выканалі гістарычную песню "Мы выйдзем шчыльнымі радамі". На вечарыне былі распаўсюджаны кішэнныя каляндарыкі ТБМ, прысвечаныя Браніславу Тарашкевічу і Міхасю Ткачову, а таксама нумар "Нашага слова", прымеркаваны да Дня Волі.

Наш кар.

Не паспееш агледзецца, як пара бульбу садзіць

На ўсё наваколле славяцца майстрыхі Ніна Антонаўна Сацук і Вольга Платонаўна Курулюк з вёскі Залуззе Жабінкаўскага раёна. Разам вышываюць і робяць пруткамі, разам плятуць кошыкі, кожная трымае вялікае падвор'е. А яшчэ яны -- пастаянныя ўдзельніцы фальклёрнага калектыву "Багуслаўка".

Фота Рамана Кабяка, БелТА.

Нацыянальнае свята ў беларусаў Літвы

У нядзелю 24 сакавіка 2002 г. Таварыства беларускай культуры ў Летуве святкавала Дзень Незалежнасці – дзень прыняцця трэцяй устаўной граматы 25 сакавіка 1918 года. У Беларускім доме ў Вільні адбылося ўрачыстае паседжанне, якое вёў нязменны старшыня Таварыства Хведар Нюнька. Пад нацыянальным бел-чырвона-белым сцягам і з выявай Пагоні на сцяне ўдзельнікі паседжання праслухалі дзяржаўны гімн Беларускай народнай рэспублікі "Мы выйдзем шчыльнымі радамі". Былі абвешчаныя і прывітанні беларусам Летувы ад прэзідэнта Рады БНР Івонкі Сурвіллы, старшыні Саюза пісьменнікаў Беларускі Вольгі Іпатавай, палітычных дзеячоў Беларусі. З прывітаннем і віншаваннем выступіў прэзідэнт Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" Анатоль Грыцкевіч. Ён жа як прадстаўнік кіраўніцтва і рады Таварыства беларускай мовы перадаў беларусам Летувы каляндарыкі з выявамі М.Ткачова і Б. Тарашкевіча, асобнікі газеты "Наша слова", прысвечаныя Дню Волі.

Прафесар А.П. Грыцкевіч выступіў з дакладам аб 84-й гадавіне Беларускай Народнай Рэспублікі, нагадаў аб тагачасных гістарычных падзеях, аб сучасным становішчы ў Беларусі, пра барацьбу беларускіх патрыётаў, у тым ліку беларускай моладзі, за захаванне незалежнасці краіны і супраць інтэграцыйных працэсаў, якія вядуць да паглынення Беларусі імперыялістычнай Расіяй.

Выступіў па-беларуску і дэпутат літоўскага сойму сп. Станкевіч. Прагучалі таксама беларускія песні, якія выканаў сп. Андрусь Старавойтаў. Пасля ўрачыстасці адбылася сяброўская вечарына, асабістыя сустрэчы, абгаворваліся і надзённыя пытанні дзейнасці Таварыства беларускай культуры ў Летуве.

У той жа дзень адбыліся богаслужэнні на беларускай мове ў каталіцкім касцёле і праваслаўнай царкве. Таксама адбылася перамова з кіраўніцтвам Таварыства аб супрацоўніцтве з Управай Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" ў яго праграмах на 2002 год і аб рэгіянальнай канферэнцыі беларускіх суполак. Прынятыя агульныя рашэнні. Віленскія беларусы адзначылі неабходнасць патаянных кантактаў беларускіх арганізацый у Менску з беларусамі замежжа.

Анатоль Грыцкевіч,
прэзідэнт Згуртавання беларусаў
свету "Бацькаўшчына".

Святкаванне Дня Волі ў Аўстраліі

Дарагія сябры!

Вялікі дзякуй за віншаванне з Днём Незалежнасці!

У Сіднейскім беларускім клубе ўжо адбылося святкаванне гэтага свята. Прыйшло больш за 50 асоб, з іх было шмат моладзі (упершыню). Я зрабіла даклад на гэтую тэму, а потым чыталі вершы. Напрыканцы ўсе праспявалі беларускі гімн "Мы выйдзем шчыльнымі радамі". А потым быў смачны абед, спявалі беларускія песні.

Перад святкаваннем у клубе была праведзена царкоўная служба на беларускай мове (наш святар прыехаў сюды з Беласточчыны 10 гадоў таму) за шчасце і волю нашай Бацькаўшчыны. Некаторыя, у тым ліку і я, плакалі пры гэтым. Дай Бог шчасця і волі нашаму шматпакутнаму народу і вам асабіста.

Жыве Беларусь!

Слава Лягенчанка – сябар
Дырэктарыту Беларускага
культурна-грамадскага клуба ў Сіднэі
(Аўстралія).

БЕЛАРУСКАМОЎНАЯ ДЗІЦЯЧАЯ КАВЯРНЯ

У Горках на Магілёўшчыне запрацавала беларускамоўная дзіцячая кавярня. Яе адчыніла Аршанская гарадская арганізацыя Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны. Дапамогу ў ажыццяўленні гэтай задумы аказала горацкая жаночая арганізацыя "Любава".

Адгукаючыся на просьбу грамадскіх актывістаў, мясцовыя ўлады бясплатна прадаставілі пад беларускамоўную дзіцячую кавярню пусты аднапавярховы будынак. Недзяржаўныя аб'яднанні афармілі памяшканне і пачалі ладзіць там культурныя імпрэзы. Паводле словаў аршанскага грамадскага дзеяча Алеся Шутава, першыя мерапрыемствы ўжо наведалі каля 100 чалавек.

Аматары роднага слова мяркуюць у далейшым арганізоўваць народныя святы, спектаклі ды іншыя забаўляльныя імпрэзы для дзяцей малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту.

Наш кар.

Ахвяраванні на ТБМ

1. Аляксандр Пухоўскі (Менск) – 5.000
2. Нязнайка (Менск) – 3.000
3. Ціханаў С. А. (Менск) – 2.500
4. Міцкевіч Я. Ф. (Менск) – 5.000
5. Шутко Ларыса (Менск) – 2 $
6. Лавіцкі М. (Менск) – 3.000
7. Казлоўская Іна (Менск) – 1.000
8. Лягушоў Алег (Бабруйск) – 2.000
9. Шкірманкоў Ф. (Слаўгарад) – 5.000
10. Манаеў Алег (Менск) – 10 $
11. Петрукевіч В. (Менск) – 6.000
12. Манюк Ларыса (Наваградак) – 3.000
13. Шышканова Еўранія (Нясвіж) – 5.000
14. Карповіч Л. Э. (Лунна) – 6.000
15. Жытко Іван (Камянец) – 5.000
16. Лепельская ГА ТБМ – 18.000
17. Такуць С. Ф. (Гомель) – 3.000
18. Барт-Юрэвіч Надзея (Герм.) – 50 еўра
19. Каралёў Алесь (Жодзіна) – 5.200
20. Палсцюк Валер (Менск) – 5.000
21. Петруковіч Васіль (Менск) – 7.000
22. Раманчык Надзея (Наваградскі р-н) – 2.000
23. Будзянок Аляксей (Менск) – 2.000
24. Шпіко Іван (Камянец) – 5.000
25. Выдавецтва "Хата" (Менск) – 10.000

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас: вул. Румянцава 13, г. Менск, 220005, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № 3015212330014 у Менскай гардырэкцыі ААТ Белінвестбанка код 764 праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

Пра беларускую нацыянальную ідэю

Выйшла цікавая і змястоўная кніга "Беларуская нацыянальная ідэя" (Мінск, выдавецкае таварыства "Хата", 2000 – 448 с.) выдадзена яна Каардынацыйным камітэтам "Гарадзенская ініцыятыва" і Гарадзенскім абласным аб'яднаннем "Ратуша". Вялікая кніга ў 28 друкаваных аркушаў змяшчае даклады і спавешчанні на Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, якая так і называлася "Беларуская нацыянальная ідэя" і была праведзена Каардынацыйным камітэтам "Гарадзенская ініцыятыва" 18-19 красавіка 1999 г. Кніга была падпісана да друку ў самым канцы 2000 г., але трапіла да чытача толькі ў пачатку 2002 года.

Беларуская нацыянальная ідэя

Мінск Гродна Магілёў Брэст Гомель Віцебск

Канферэнцыя ў Гародні мела галоўнай задачай усебаковае абмеркаванне розных аспектаў фармавання беларускай нацыянальнай ідэі. Удзельнікамі канферэнцыі былі не толькі навукоўцы, але і палітычныя і грамадскія дзеячы, а таксама людзі, зацікаўленыя лёсам нашай Бацькаўшчыны, яе дзяржаўнасці, мовы, гісторыі – усяго каля 70 чалавек. Сярод іх былі пісьменнікі, настаўнікі, інжынеры, аспіранты, студэнты і нават (тады) вучаніцы 11-га класа 24-й Гарадзенскай сярэдняй школы. Прадстаўлены былі навукоўцы з Украіны, Масквы, Беластока, Гданьска. Таму можна лічыць, што арганізатарам канферэнцыі ўдалося сабраць шырокую грамадскасць.

Рэдакцыйная калегія слушна змясціла даклады, спавешчанні і выступы ў дыскусіі ў некалькіх раздзелах агульнай тэмы: філасофскі погляд, сістэмны падыход, біялагічны аспект, гістарычны ракурс, культура, мова, сімвалы, багацце рэлігійнай разнастайнасці, сучасная сацыяльна-псіхалагічная сітуацыя, міжнацыянальныя паралелі, лідары палітычных арганізацый пра беларускую ідэю, праектаванне будучыні. Здаецца, былі ахоплены ўсе аспекты праблемы. Вялікая колькасць удзельнікаў канферэнцыі і шырокая прадстаўнічасць розных груп і рэгіёнаў даюць своеасаблівы сацыялагічны зрэз поглядаў у сучасным беларускім грамадстве.

Вынікі праслухоўвання дакладаў і дыскусіі паказалі, што спецыфіка нацыянальных ідэй асобных народаў абумоўлена розніцай паміж універсальнай формай нацыянальнай ідэі і той рэчаіснасцю, у якой знаходзіцца нацыя ў адпаведны гістарычны перыяд. На спецыфіку нацыянальных ідэй уплываюць таксама біялагічныя, гістарычныя, культурныя, рэлігійныя і іншыя асаблівасці канкрэтных нацый. Асноўнай сацыяльнай групай, якая здольная фармуляваць і рэалізоўваць нацыянальную ідэю, з'яўляецца нацыянальная эліта. Беларускую нацыянальную ідэю цяпер можна лічыць як ідэю развіцця беларускай нацыі (з яе ўнікальнай гісторыяй, культурай і ментальнасцю) праз станаўленне поўнасцю незалежнай беларускай дзяржавы. Адна з прычын цяжкасці практычнай рэалізацыі, як універсальнай, так і беларускай нацыянальнай ідэі, у яе пярэчанні інтарэсам разнастайных сацыяпаразітычных груп, сярод якіх адна з асноўных – былая савецкая, а цяпер безнацыянальная праімперская бюракратыя.

Адбылася і цікавая дыскусія паміж вядомым беларускім пісьменнікам Сакратам Яновічам з Беластока і доктарам філасофскіх навук Уладзімірам Конанам. С. Яновіч лічыць, што сама прырода палітыкі, што найменш важны ў ёй інтэлектуалізм, бо ўсё вырашае электарат, натоўп. Ён гаворыць, што беларуская нацыянальная ідэя гняздуе не ў вёсцы і мястэчку, што гіне на вачах, а ў вялікім горадзе. Першасным становішча эканамічны нацыяналізм. Беларусы сталіся стопрацэнтнымі "саўкамі". Дэкляраваная імі беларускасць толькі ў 20% носіць на сабе нацыянальную адметнасць.

Ул. Конан у адказ Сакрату Яновічу заўважыў, што ўслед за польскімі і расейскімі марксістамі ён перабольшвае роль эканомікі, а таксама вонкавы, геапалітычны фактар. Ул. Конан лічыць, што ў буйных дзяржавах (ЗША, Расія) прысутнічае не нацыянальная ідэя, а імперская фанабэрыстасць.

Трэба адзначыць важныя паводле пастаноўкі праблемы і зместу даклады Алеся Астроўскага "Беларуская нацыянальная ідэя і будучыня чалавецтва". "Расейская імперская ідэя на Беларусі: тэорыя і практыка", а таксама лідараў палітычных арганізацый.

У невялікай рэцэнзіі немагчыма ахапіць усе аспекты праблемы. Але трэба сцвярджаць, што ў цэлым выданне матэрыялаў Гарадзенскай канферэнцыі 1999 г. аказалася карысным і цікавым.

Трэба адзначыць і недахопы выдання. Вельмі марудна яно рыхтавалася і вельмі марудна друкавалася. Шмат часу прайшло пакуль нават удзельнікі канферэнцыі змаглі прачытаць яе матэрыялы. Яшчэ адным адмоўным момантам з'яўляецца вельмі малы наклад кнігі – усяго 100 асобнікаў.

Ёсць і прыкрасці. У маім артыкуле "Ідэя незалежнасці Беларусі ў гістарычным аспекце і ў сучаснасці" (на с.52) рэдактары кнігі, не пытаючыся мяне, чамусьці замянілі лічбу, якую я ў прыводжу ў публікацыях з 1973 г., пра колькасць праваслаўных у Беларусі ў канцы XVIII ст. (са спасылкай на дакументы і матэрыялы) – 6,5 адсоткаў. Ім гэтая лічба не падабалася і была зменена на 12 адсоткаў. У выдавецкай практыцы гэта неэтычна. Кніга выйшла пад рэдакцыяй А.А. Астроўскага і В.А. Санько. У гутарцы са мной прафесар А.А. Астроўскі заявіў мне, што ён гэтага не рабіў. Таму лічу неабходным паведаміць, што я пацвярджаю лічбу, якую я прывёў у сваім падпісным тэксце, а не тое, што мне навязвае рэдакцыя. Дарэчы, лічбу 6,5 адсоткаў услед за мной паўтараюць іншыя даследчыкі і аўтары.

На жаль, на вокладцы сярод гербаў гарадоў Беларусі змешчаны герб горада Слуцка, прыняты ў 1996 г. пасля рэферэндуму 1995 г. і прапанаваны яшчэ раней замест Пагоні (Пагоньчыка), якая была ўзноўлена гарсаветам 9 студзеня 1992 г., сучасным гісторыкам А. Цітовым. Сапраўдным гербам Слуцка паводле прывілею на магдэбургскае права 1652 г. быў Пагоньчык (аналагічны Вялікаму гербу Вялікага Княства Літоўскага, толькі назва іншая), а не крылаты конь, пра што я пісаў у артыкулах у часопісах "Спадчына" (1994, №3) і "Беларускі гістарычны часопіс" (1996, №2).

У канцы рэцэнзіі хочацца адзначыць, што вельмі карысным з'яўляецца і змяшчэнне ў канцы кнігі пад рубрыкай "Дыскусія не закончылася" выступаў з месцаў і ад мікрафона. Падтрымліваю Станіслава Судніка, які ўзгадаў крэда беларускай шляхты: "Бог, гонар, Айчына!" У беларускай нацыянальнай ідэі гэтае крэда павінна быць улічана.

Анатоль Грыцкевіч,
доктар гістарычных навук,
прафесар, акадэмік
Міжнароднай Акадэміі
навук Еўразіі.

Навукова-гістарычная канферэнцыя ў Менску

17 сакавіка Кансерватыўна-Хрысціянская Партыя – БНФ правяла ў Менску навукова-гістарычную канферэнцыю "Ідэалы БНР і Адраджэнне Беларусі". У ёй узялі ўдзел прадстаўнікі розных рэгіёнаў Беларусі, навукоўцы, пісьменнікі, краязнаўцы, выкладчыкі і журналісты.

У працоўны прэзідыюм былі абраныя народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч, Прэзідэнт Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" прафесар, доктар гістарычных навук Анатоль Грыцкевіч, акадэмік Радзім Гарэцкі, адзін з кіраўнікоў КХП-БНФ Юрась Беленькі, Старшыня ТБМ імя Ф. Скарыны Алег Трусаў, дэпутат ВС XII склікання Мікола Крыжаноўскі, дацэнт Гомельскага універсітэта Уладзімір Старчанка.

Напачатку міліцыянты спрабавалі перашкодзіць правядзенню канферэнцыі, патрабуючы прадаставіць дакументы аб аплаце памяшкання, аднак прысутнасць прадстаўнікоў замежных амбасадаў прымусілі іх адступіць.

На пачатку працы ўсе ўдзельнікі праспявалі велічны гімн "Магутны Божа", нядаўна прапанаваны нацыянальнай інтэлігенцыяй у якасці дзяржаўнага. Потым было зачытана вітальнае слова Зянона Пазьняка, у якім была выказана грунтоўная крытыка канцэпцыі "заходняга лібералізму", у якой права чалавека і асобы штучна ставяцца наперадзе традыцыйных культурных каштоўнасцяў кожнай нацыі. З. Пазьняк слушна задаў рытарычнае пытанне: "Пра якія правы чалавека можна размаўляць пад акупацыяй, калі можа быць страчана незалежнасць Беларусі?".

Потым з грунтоўным дакладам аб стварэнні БНР і гістарычнай сітуацыі на Беларусі ў 1917-1919 гадах выступіў доктар гістарычных навук Анатоль Грыцкевіч. Даклад сп. Грыцкевіча надрукаваны ў папярэднім нумары "Нашага слова".

Потым з вітальным словам выступіў Старшыня ТБМ Алег Трусаў. Ён прывітаў прысутных, як шчырых прыхільнікаў і носьбітаў роднага слова, як нястомных змагароў за адраджэнне нашай культурнай і гістарычнай спадчыны і павіншаваў са святам 25 сакавіка. Ён прапанаваў патрабаваць адкрыцця беларускіх школ, беларускамоўных плыняў у ВНУ і Беларускага нацыянальнага універсітэта, а таксама не ўдзельнічаць у акцыях т. зв. "рускамоўных дэмакратаў", якія ігнаруюць беларускую мову ў сваіх адозвах і ўлётках.

Алег Трусаў папрасіў удзельнікаў канферэнцыі падтрымаць газету ТБМ "Наша слова" шляхам падпіскі на яе, і ствараць суполкі ТБМ на месцы працы і жыхарства. Дарэчы, сярод прысутных былі распаўсюджаны бясплатна апошнія нумары нашай газеты і асобнікі лідскай газеты "Тэлескоп" з матэрыялам, прысвечаным Міхасю Ткачову.

З добрым спавешчаннем аб гісторыі развіцця беларускай мовы і культурнага адраджэння выступіла кандыдат філалагічных навук, дацэнт Валянціна Мароз, якая аднагалосна была абраная ў склад ганаровага прэзідыюму канферэнцыі.

Наступным выступіў намеснік старшыні партыі КХП-БНФ Уладзімір Старчанка з дакладам, прысвечаным наступствам стварэння БНР у сённяшняй палітыцы. Затым слова ўзяў кандыдат гістарычных навук, археолаг Эдуард Зайкоўскі. Ён падкрэсліў, што не можа быць кампрамісаў у пытаннях беларускай мовы, нацыянальных сімвалаў і незалежнасці Беларусі, што выцякае з асноўных прынцыпаў БНР. Ён таксама крытыкаваў нізкі ўзровень перадачаў беларускай рэдакцыі "Радыё Свабоды" і радыё "Рацыя". Прапанаваў стварыць фільмы-сімвалы беларускай гісторыі. У якасці сімвалаў можна прапагандаваць рэкі Вілію, Нёман і Беразіну, гару Дзяржынскую, Сафійскі сабор у Полацку, Камянецкую вежу, муры Навагрудскага і Мірскага замкаў. Трэба пісаць пра нашыя гістарычныя сталіцы – Полацк, Навагрудак і Вільню.

Пасля перапынку выступіў спадар Крыжаноўскі і іншыя навукоўцы і палітыкі.

Наш карэспандэнт.

Рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне "Таварыства Беларускай школы", Факультэт народнай культуры БДПУ, Рада дырэктараў беларускіх школ

Інфармацыйнае паведамленне

Аб правядзенні 26-27 красавіка 2002 года навукова-практычнай Асамблеі па праблемах беларускамоўнага навучання, інавацыйных методык і тэхналогій сучаснай школы.

Мэта Асамблеі – абмеркаванне праблемных пытанняў роднамоўнага навучання, укаранення ў практыку сучаснай беларускай школы прагрэсіўных інавацыйных методык і тэхналогій.

Асноўная праблематыка і тэматычныя кірункі працы:

- стан і перспектывы беларускамоўнага навучання ў адукацыйных установах Беларусі;
- пошук шляхоў трансфармацыі міжнародных і айчынных педагагічных навацый і здабыткаў у беларускамоўную адукацыю, досвед і апрабацыя актыўных метадаў навучання;
- прынцыпы народнай педагогікі і сучасныя прагрэсіўныя тэхналогіі, эксперыментальная дзейнасць "Этнасаду" і "Этнашколы";
- патэнцыял пазакласнай і пазашкольнай працы (вучнёўскае самакіраванне, бацькоўскі камітэт, школьная газета, валанцёрскі і скаўцкі рухі і г.д.).

Тэзісы выступленняў на паперы і дыскеце ў памеры адна ці дзве старонкі дасылайце да 15 красавіка 2002 г. на адрас: 220007 Мінск, вул. Магілёўская, 37-345 (кафедра этналогіі і фальклярыстыкі). Тэлефон для даведак – (017) 2740472 (Лозка Алесь), 2340797, 2357927 (Мацкевіч Тамара), e-mail: tamara @ cscsc, org.by.

Тэзісы маркуецца надрукаваць да 26 красавіка 2002 г. Перад назвай матэрыялу пазначце сваё імя і прозвішча, навуковую ступень (калі маецца), месца працы, адрас, тэлефон.

Асамблея будзе спалучана са справаздачна-выбарчым паседжаннем ТБШ. Прадстаўніцтва: адзін дэлегат ад раённай суполкі, удзел іншых – па выкліку.

Пачатак Асамблеі а 11 гадзіне ў 5 корпусе БДПУ (Магілёўская, 37).

Памяці Міхася Ткачова

Імпрэза ў Менску

(Да 60-годдзя Міхася Ткачова)

Кожны народ мае выдатных дзеячоў, якімі справядліва ганарыцца. Да ліку такіх адносіцца Міхась Ткачоў, гісторык, археолаг, грамадскі і палітычны дзеяч.

10 сакавіка яму споўнілася б усяго 60 гадоў. Менская гарадская арганізацыя ТБМ праводзіла з гэтай нагоды ўшанаванне памяці выбітнага сына Беларусі. Імпрэза адбывалася ў кінатэатры "Змена".

А 12 гадзіне ўтульная зала кінатэатра была запоўненая людзьмі, якія прыйшлі і прыехалі з усіх раёнаў сталіцы, а таксама з розных куткоў нашай краіны, каб узгадаць і аддаць належную даніну павагі чалавеку, чыё сэрца, сілы, талент, энергія былі дарэшты аддадзеныя Бацькаўшчыне. Імпрэза пачалася праглядам кінастужкі "Радашковіцкія ростані", з экрана чуўся роздум пра няпросты, але надзвычай багаты гістарычны лёс аднаго з нашых славутых мястэчкаў, агучаны многімі людзьмі, сярод іх – Міхасём Ткачовым. Калі экран на нейкі час згас, слова ўзялі паплечнікі і вучні вядомага навукоўцы. Выступілі Лявон Калядзінскі, Андрэй Мельнікаў, якія падзяліліся з прысутнымі асабістымі ўражаннямі ад сустрэч і супольнай працы. Некалькі песень з гістарычнымі матывамі праспяваў гісторык, археолаг, бард Пятро Русаў. Сябар гарадской Рады ТБМ, супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі Віктар Астрога распавёў прысутным пра багатую навуковую спадчыну, якую пакінуў нам Міхась Ткачоў.

Наступная старонка імпрэзы была прысвечаная Ткачову-сцэнарысту, як аўтару кінастужкі "Ахоўваецца дзяржавай". Фільм выразна дэманструе без сарамлівага замоўчвання і ўпрыгожвання, да чаго прыводзіць духоўнае калецтва і ўбоства. Думаецца, калі б сённяшнія прафесійныя кінадакументалісты хаця б на палову гэтага былі заклапочаныя станам нашай гісторыі, культуры і іншых бакоў сучаснага жыцця, негатыўных праяў напэўна паменела б.

Выступленне старшыні ТБМ Алега Трусава без перабольшання можна назваць кульмінацыйным. Справа ў тым, што гісторыкі і археолагі Алег Трусаў і Міхась Ткачоў – землякі і сябры па жыцці. І дзякуючы цёплым пранікнёным словам спадара Алега, вобраз Міхася Ткачова стаў блізкім кожнаму прысутнаму ў зале.

Завяршылася імпрэза кароткім праглядам унікальнай відэастужкі з выступлення Міхася Ткачова на ўстаноўчым з'ездзе Беларускага згуртавання вайскоўцаў.

Багаты народ наш, як і іншыя, на таленавітых людзей. Нам бы навучыцца яшчэ прыслухоўвацца да іх і цаніць пры жыцці, глядзіш – і паразумнелі б. Ды напэўна, варта і зараз усё ж вяртацца да тых думак, да распачатых спраў, якія не страцілі сваёй актуальнасці. Бо ажыццяўленне іх паслужыць нашай Радзіме і стане найлепшай данінай памяці ўсім адданым сынам і дочкам Беларусі.

Старшыня Рады ТБМ г. Менска, намеснік старшыні ТБМ Алена Анісім.

Яны адкапалі гісторыю Ліды

2 сакавіка ў памяшканні Лідскага гістарычна-мастацкага музея адкрылася выстава "Таямніцы Лідскага замка". Наведвальнікам прадставілася магчымасць убачыць тыя каштоўныя ў гістарычным плане рэчы, што былі знойдзены ў старажытным замку нашага горада.

Але найбольш запамінальнай падзеяй стала сустрэча з самімі ўдзельнікі тых раскопак. А слынныя імёны: старшыня рэспубліканскага Таварыства беларускай мовы Алег Трусаў, выдатны археолаг і гісторык Мікола Чарняўскі, іх зямляк Алесь Кароль – гісторык і палітолаг, галоўны рэдактар газеты "Згода".

І адкрыццё выставы і сустрэча былі прымеркаваныя **да 60-цігоддзя Міхася Ткачова – вядомага гісторыка, археолага, педагога, грамадскага і палітычнага дзеяча, які першым правёў раскопкі Лідскага замка.**

Госці расказваюць пра сваю нялёгкую працу і ахвотна даюць адказы на любыя пытанні. Дзесяць год не дажыў да гэтай сустрэчы юбіляр Ткачоў. Але кожны госць выказаў пра яго ўдзячныя цёплыя словы. бо кожны сябраваў з ім і, нават працаваў.

Свой выступ А. Трусаў пачаў з пераліку унікальных месцаў і пабудоў, якімі славіцца горад Ліда. Так, будынак паштамту, гэта адзіны паштамт ва ўсёй Беларусі пабудаваны па амерыканскаму праекту з асвятленнем зверху. Узяць той жа Лідскі замак. Такіх у краіне ўсяго два – Крэўскі і наш. Нават першы ў краіне аэрадром узнік менавіта ў нашым горадзе.

Далей -- аповед пра асобу Ткачова.

Трусаву не раз даводзілася супрацоўнічаць з Ткачовым. У 1980 годзе пры раскопках замка ў Лідзе яны знайшлі там адгалоссе Айчыннай вайны – 150 снарадаў, 8 мін. Сумесна вывучалі яны і Навагрудскі замак.

Тры гады напружаных даследванняў выліліся ў кандыдатскую дысертацыю "Ваеннае дойлідства Беларусі 13-18 стагоддзяў". Затым Ткачоў абараніў доктарскую дысертацыю "Арганізацыя абароны гарадоў Беларусі 14 - 18 стагоддзяў". А першая, створаная М. Ткачовым кніга-альбом – "Замкі Беларусі" выйшла ў 1977 годзе, яна бралася нарасхват.

Пасля выступленняў гасцей у лідчан склаўся яркі вобраз Міхася Ткачова – даследчыка, змагара, патрыёта, проста жыццялюбівага чалавека.

Міхась Ткачоў быў адной з першых кропель новай плыні нашай нацыянальнай свядомасці. Ён быў стымулам гэтай плыні, прабіўшы цяжкі пласт забыцця нашай багатай спадчыны ў сваіх археалагічных раскопках.

Апісаная сустрэча ў Лідскім музеі была першай з шэрагу імпрэзаў, прысвечаных юбілею славутай постаці Ткачова.

Алесь Мацулевіч, г. Ліда.

Міхась Ткачоў і "Магутны Божа" аб'ядналі прысутных дзеля Беларусі

Вечарына памяці Міхася Ткачова ў Жодзіне распачалася гімнам "Магутны Божа"!

12.02.2002г. у актавай зале СШ №9 актывістамі Жодзінскай арганізацыі "ТБМ імя Ф. Скарыны" была праведзена вечарына памяці знакамітага беларуса, гісторыка і энцыклапедыста Міхася Ткачова. Мэрапрыемства ладзілася ў супрацы з адміністрацыяй школы з прыцягненнем школьнікаў і настаўнікаў.

Напярэдадні вечарыны арганізатары разаслалі прэс-рэлізы, быў напісаны і накіраваны ў рэдакцыю афіцыйнай газеты "Жодзінскія навіны" артыкул "Ён набліжаў нас да Беларусі", па крамах, прадпрыемствах, школах, садках і установах разпаўсюджваліся афіцыйныя абвесткі пра запланаванае мэрапрыемства.

Нажаль, як звычайна, рэдакцыя "Жодзінскіх навінаў" і "Жодзінскага радыё" цалкам праігнаравала падзею і не надрукавала артыкул з абвесткаю пра мерапрыемства.

Нягледзячы на гэта, вечарына памяці вядомага беларускага гісторыка Міхася Ткачова, які мае свае карані, сваякоў, родных і шматлікіх сяброў у Жодзіне адбылася і вельмі паспяхова. На сустрэчу сабралося каля 50 удзельнікаў: настаўнікі, вучні, адміністрацыя, сябры ТБМ імя Ф. Скарыны і прадстаўнікі грамадскасці.

Вечарыну праводзіў старшыня Жодзінскай арганізацыі "ТБМ імя Ф. Скарыны" Аляксей Лапіцкі, які распавёў пра адметнае і невыпадковае, знамянальнае супадзенне датаў. Так, 10 сакавіка 2002 г. у дзень, калі Міхасю Ткачову споўнілася б 60 год, у Менску шырокая грамадскасць Беларусі прыняла ў якасці нацыянальнага гімну музычны твор "Магутны Божа". Супадзенне двух знамянальных датаў не выпадковае, бо Міхась Ткачоў таксама вельмі шанаваў гэты твор і выказваўся за прыняцце яго ў якасці нацыянальнага гімну Беларусі.

Вечарына распачалася спяваннем гімну "Магутны Божа". Невялікую прамову-даклад пра жыццё і дзейнасьць Міхася Ткачова зрабіў прадстаўнік адміністрацыі БеЛАЗу сп. Юрась Насовіч. Да ўспамінаў далучыліся сябры ТБМ, а таксама прысутныя ў зале настаўнікі, што працавалі разам з вядомым гісторыкам у СШ №3 Жодзіна і добра ведалі яго асабіста. Ўзгадваліся асабістыя чалавечыя якасці гісторыка.

Выступоўцы адзначалі вяліку чалавечую смеласьць Міхася Ткачова, ягоную адданасць свабодзе мыслення, свабодзе выказванняў і свабодзе думак.

Выступам вядомага беларускага барда Кастуся Герашчанкі, які не пакінуў абыякавымі нікога з прысутных, скончылася першае аддзяленне вечарыны. Дарэчы Кастусь Герашчанка таксама ўзгадаў пра Міхася Ткачова, бо вучыўся ў школе, у якой выкладаў вядомы гісторык (СШ №3 м. Жодзіна).

Другое аддзяленне вечарыны было распачатае з "Гістарычнага аўкцыёну" (віктарыны з раздачаю прызоў за кожны трапны адказ прысутных на гісторыка-краязнаўчую тэматыку, звязаную з дзейнасцю вядомых асоб Беларусі і Міхася Ткачова). У якасці падарункаў былі цікавыя беларускамоўныя кніжкі з пячаткамі ТБМ і аўтографамі вядоўца аўкцыёну сябра ТБМ імя Ф. Скарыны Змiцера Радзівіл-Чарткова. Кожнаму актыўнаму выступоўцу альбо пераможцу віктарыны выдаваліся таксама каляровыя каляндарыкі, зробленыя ТБМ ў гонар Міхася Ткачова.

Пасля "Аўкцыёну" адбывалася прэзентацыя моладзевых ТБМаўскіх ініцыятываў. Жодзінскі рыцарскі клуб "Золак", які ўпершыню выступаў сёлета на рыцарскім турніры "Белы Замак" ў Менску, прэзентаваў кіраўнік клуба Пятро Бакуновіч. Скаўцкі звяз "Белыя ваўкі" і бюлетэнь "Скаўцкі весьнік" прэзентаваў апрануты ў скаўцкую форму кіраўнік юнацкае ініцыятывы і рэдактар бюлетэня Алесь Лапіцкі.

Таксама прысутныя азнаёміліся з Беларускім згуртаваннем моладзі "Ліцьвіны", Кампутарным клубам "Мега-Байт", бюлетэнем МІЦ "Ліцьвіны-INFA".

Пасля прэзентацыяў на сцэну для заключнага канцэрту выйшлі апранутыя ў народныя строі ўдзельнікі школьнага спеўнага калектыву "Купалінка" (СШ №9).

Напрыканцы вечарыны з боку арганізатараў і ўдзельнікаў прагучала прапанова звярнуцца да мясцовае ўлады з мэтаю адкрыцця на базе СШ №7, СШ №6 альбо СШ №8 Жодзінскай беларускай гімназіі з нацыянальным статусам і надання ёй ганаровага імя Міхася Ткачова.

Па сканчэнні мерапрыемства ўдзельнікі вечарыны атрымалі ад ТБМ шматлікія прэзенты: газеты "Наша слова", беларускамоўныя каляндарыкі, "Усеагульныя дэкларацыі правоў чалавека", разнастайныя беларускамоўныя кніжкі, прэзенты з еўрапейскай сімволікай...

Такім чынам, Міхась Ткачоў і "Магутны Божа" аб'ядналі прысутных дзеля Беларусі. Ці існуе яшчэ нешта больш важнае зараз для таго, каб адстаяць Беларусь для нашых дзяцей, для нашчадкаў, для беларусаў і для ўсіх тых, хто марыць пра дабрабыт і свабоду ў Беларусі?!

Алесь Вольны, МІЦ"Ліцьвіны-INFA".

Ён уздымаў "Паходню"

На апошнім паседжанні Гарадзенскага гістарычна-культурнага клуба "Паходня" гаварылі пра Міхася Ткачова. Вечарына прайшла хораша, у сардэчнай атмасферы, бо сама постаць М. Ткачова застаецца вельмі блізкай большасці тых людзей, што сабраліся ў зале гарадскога Дома культуры. Вядомы гісторык і археолаг жыў і працаваў у Горадні не так і доўга: 1978 - 1989 гады, але пакінуў тут глыбокі след і ў грамадскіх справах, і ў душах людзей. Ён адным з першых у гэтак званыя перабудовачныя часы паварочваў інтэлігенцыю да роднай гісторыі, да нацыянальнай спадчыны. Не выпадкова, што і "Паходню" ўзначаліў тады менавіта ён, М. Ткачоў. Даўнія сябры гэтага клуба ўспаміналі сярод іншых тагачасных акцый "Паходні" правядзенне "Дзядоў", якія перарасталі ў бурныя нацыянальна-патрыятычныя маніфестацыі. Партыйна - савецкія ўлады баяліся "Дзядоў" і стараліся не дапусціць у Горадні такой публічнай крамолы. Ад М. Ткачова патрабавалася сапраўдная чалавечая мужнасць, каб выстаяць у тых абставінах, больш за тое -- прадэманстраваць стойкасць, адданасць каштоўнасцям свайго народу. З задавальненнем прыгадалі і сустрэчы з вядомымі беларускімі вучонымі, пісьменнікамі, мастакамі, якія ладзіў М. Ткачоў на "Паходні". Запомніўся ён і сваімі заступніцкімі акцыямі, што арганізоўваліся дзеля абароны архітэктурных помнікаў Горадні, якім пагражаў знос. Было што згадаць былым студэнтам, якія вучыліся ў М. Ткачова ў Гарадзенскім універсітэце, сябрам, якія ведалі яго бліжэй за іншых. Гаварылі пра М. Ткачова Мікола Таранда, Алесь Мілінкевіч, Аляксей Пяткевіч, Міхась Патрэба, Алесь Астроўскі, Святлана Іоська, Уладзімір Хільмановіч. Спявалі барды з Менска і Горадні. Прыемнай неспадзяванкай на вечарыне было з'чўленне Славаміра Адамовіча, які прачытаў свае вершы, дарэчы, лірычна вытанчаныя, прыгожыя. Як часцей і бывае на "Паходні", выступіў добра знаны гарадзенцам хор "Бацькаўшчына", якім нязменна кіруе Верв Васілеўна Кунцэвіч. Выдатна пастаўлены ёю гімн "Магутны Божа" з'яўляецца неад'емнай часткай патрыятычных урачыстасцяў у Горадні.

Аляксей Пяткевіч.

"З паходняй у руках"

Два тыдні таму ў Баранавічах, у памяшканні Фонду братоў Луцкевічаў адбылася вечарына "З паходняй у руках", прысвечаная 60-м угодкам М. Ткачова.

Імпрэза праводзілася супольна сябрамі Баранавіцкай гарадской арганізацыі ТБМ, БСДП(НГ) і фонду братоў Луцкевічаў. З Менску на вечарыну былі запрошаны Алег Трусаў і Міхась Чарняўскі.

Напачатку імпрэзы гісторык Труханавіч А.М., распавёў аб гісторыі Беларускай Сацыялістычнай Грамады і яе ролі ў беларускім руху і стварэнні беларускай дзяржаўнасці. Ён адзначыў вялікую ролю М. Ткачова ў адраджэнні дэмакратычных каштоўнасцяў у часы перабудовы.

Пасля старшыня Баранавіцкай Рады ТБМ Віктар Сырыца пад час выступу параўнаў Міхася Ткачова з легендарным Данка, які вывеў людзей з цемры запаліўшы святло свайго сэрца. Так і Ткачоў з паходняй у руках асвятліў беларусам гістарычны шлях, паказаў нам слаўную гісторыю, якая ляжыць пад нагамі.

Напярэдадні імпрэзы ў мясцовых газетах была абвешчана віктарына прысвечаная жыццю і творчасці Міхася Ткачова. У ёй прынялі ўдзел 24 навучэнцы школ, тэхнікумаў і ВНУ горада Баранавічы. Пераможцаў назвалі пад час вечарыны і ўзнагародзілі грашовымі прэміямі. Пераможцай стала студэнтка Інстытута культуры Вашчыла Паліна. Другое месца атрымаў – Скок Яўген (СШ №20), а трэцяе – студэнтка Баранавіцкага эканоміка-юрыдычнага тэхнікума Марцінкевіч Святлана. Яшчэ пяцярых удзельнікаў таксама заахвоцілі грашовымі прэміямі. Усе хто прымаў удзел у віктарыне атрымалі каляндарыкі з выявай М. Ткачова. Узнагароды пераможцам уручаў сам старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Пасля А. Трусаў і М. Чарняўскі распавялі прысутным свае ўспаміны пра выбітнога беларускага гісторыка. Шмат шчырых і цёплых словаў было сказана пра сапраўднага патрыёта Бацькаўшчыны.

Скончылася вечарына спевамі пад гітару.

Равяка Руслан, Віктар Сырыца, г. Баранавічы.

Алесь Петрашкевіч

Час усё адкрые...

(Праціг. Пачатак у папярэднім нумары.)

IV

Гая ж царская палата. Аляксей Міхайлавіч за бясед3й з патрыярхам Н і к а н а м.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. "Казацкі бацька" больш за Рэчы Паспалітай баіцца сваіх падданых з народа ўкраіннага, якому ўжо няма на каго спадзявацца акрамя майго праваслаўнага царства. І як бы ні круціўся, ні лаўчыў, ні хітрыў атаман, а давядзецца яму нікому іншаму, а нам, ваша святейшаства, біць чалом і слёзна прасіць узяць зямлю украінную з яе насяленцамі пад маю высокую царскую руку.

Н і к а н. Прарочыя словы, вялікі гасудар. І я гатовы ўзяць душы хрысціянскія паствы ўкраіннай пад маю духоўную апеку.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Вялікі гасудар мой, ваша святейшаства, вы то гатовы, але гетман Януш Радзівіл нас апярэдзіў. Пры захопе Кіева гэты жорсткі чалавек змог быць і міласцівым, і справядлівым. Жаўнераў да рабункаў не дапусціў, а сам спыніўся ў харомах мітрапаліта Сільвестра Косава. І той радаваўся вызваленню з казацкага палону і пісаў каралю Яну Казіміру: "Натхнёна спяваю найвышэйшаму Пану: Табе Бога хвалім". Праваслаўныя іерархі ад праваслаўнага Багдана адвярнуліся, а цара ўсяе Русі і ваша святейшаства нават не ўспомнілі. Радзівілу ў саборах хвалу спявалі.

Н і к а н. Вялікі гасудар, прыйдзе Божы час, яны і нам хвалу і доўгія лета пець будуць.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Удалося б толькі далучыць Украіну да царства нашага і паству да царквы праваслаўнай маскоўскай, то безумоўна...

Н і к а н. Калі гаварыць пра ўмовы, то, спадзяюся, першай з іх, не гледзячы на магчымую вайну, будзе падтрымка ваша, вялікі гасудар, маёй царкоўнай рэформы, каб, як і ў Маскоўіі, на Русі ўкраіннай праваслаўныя вернікі хрысціліся не двума, а трыма пярстамі; і кланяліся б не на каленях стоячы, а нізка ў пояс.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. А па мне, даруй, як перахрысціўся, абы перахрысціўся. І паклон укленчыўшы, можа, Богу больш даспадобы, чым стоячы...

Н і к а н. Не паклоны і жагнанні самі па сабе галоўнае ў рэформе маёй, вялікі гасудар, а тое, што выпраўленне богаслужэбных кніг і абрадаў па-грэчаскаму узору, якія даўно прыняты ў паўднёва-славянскіх краінах, што знаходзяцца пад турэцкай няволяй. Якраз наша рэформа некалі дазволіць нам і дапаможа замяніць турэцкую няволю на маскоўскую апеку ды адсунуць межы нашы за межы паўднёвых славян хрысцвверных.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч *(здзіўлена).* Далёка закідвае ваша святейшаства. Але на ўвазе трэба мець, што за раскол люду Масковіі я са святейшаства і спытаю.

Н і к а н. І тым не менш, просьба мая другая, каб маёй богаўгоднай — рэформе царкоўнай — ніхто не перашкаджаў, а баяры думныя і нават ваша вялікасць у тое, што я рабіць буду, не ўмешваліся. А на Украіне, яко ў Масковіі, я пакідаю за сабою права апавяшчаць аб дагматах Божых і правілах для царквы і яе пастараў. І слухацца патрыярха ўсяе Русі павінны не толькі міране і ўладатрымцы ў Масковіі і землях прырошчаных, яко начальніка, і пастара, і айца краснейшага.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Хто ж супраць вашага святейшаства нешта сказаць пасмее, калі я сам мілею сэрцам да друга майго собіннага і вялікім гасударом велічаю, як і мяне, цара, народ мой богабаязны велічае. І калі саюз свецкай і царкоўнай улады ў асобай двоіцы нашай будзе і надалей моцны і справядлівы, царства наша чакаюць поспехі небывалыя.

Н і к а н. Вялікі гасудар, я таксама, я ўжо зараз усёй істотай, душою сваёй адчуваю, што гэты час блізіцца, настае. Але што абяцае гэты грэшны і святы Хмяльніцкі?..

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Найперш, вядома, Украіну, а у дадатак, калі Бог дасць, ён дапаможа нам узяць і Вялікае княства Літоўскае, як плод саспелы.

Н і к а н. На што ён ад нас спадзяецца апроч волі сваёй і святога жадання?..

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Прэтэндуе на палкі і загоны свае, на сваё кіраванне, свае законы і суд, права выбіраць гетманаў, самастойных сувязяў з іншымі краінамі, захаванне маёмасных правоў, гарадскога самакіравання ды казацкі рэестр на 60 тысяч шабель.

Н і к а н. Як бы не склаўся лёс гэтага чалавека ў будучым, сёння быў бы вялікі грэх адказаць яму, не падтрымаць насуперак той жа Польшчы, якая з-за свайго рэлігійнага асляплення не захоча і ніколі не паабяцае такога. А мы павінны адкрыць нашы душы і нашы сэрцы насустрач рабу божаму Багдану, не зважаючы на сатанінскія паводзіны Мітрапаліта кіеўскага і іншых іерархаў. Абедня, якую я згодзен адслужыць, ваша вялікасць, вартая свечак! І я бачу сваёй прасветленай душой далучанымі да нашай дзяржавы не толькі Украіну і Вяліке княства Літоўскае але і Каралеўства Польскае.

Трагедыя ў дзвюх дзеях

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Вялікі гасудар, духоўны пастар мой, ваша святейшаства чытае думкі мае, як святыя пісьмёны!..

Н і к а н. І я хачу, каб ваша вялікасць ведала, што я не абмяжуюся пастырскімі блаславеннямі і малітвамі перад Госпадам аб прырашчэнні земляў нашых не толькі названых, але і не названых яшчэ. Я ўжо сёння гатовы ад імя патрыярхіі і свайго імя ахвяраваць на святую справу 10 тысяч рублёў, што пойдуць на пад'ём ратных людзей. З манастыроў жа і вотчынных архірэяў збяру на богаўгодную справу і хлеб, і падводы, і баявых коней. Абяцаю арганізаваць выраб зброі ў царкоўных вотчынах і пастаўлю яе воінству вашай царскай вялікасці ў імя перамогі над няверными як у Княстве, так і ў Каралеўстве.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Ваша святейшаства, друг мой сардэчны і аднадумца ў малых і вялікіх справах, няхай жа і надалей ратуе і ахоўвае Гасподзь наша адзінадумства і адзінагалоссе! І яшчэ, апора мая і надзея, ваша святейшаства, скажу, яко другу і паплечніку царскаму, што сам узначалю паход на Княства і Каралеўства, а таму давядзецца вашаму святейшаству, улюбёнцу майму, займацца справамі духоўна-царкоўнымі,і як у Масковіі, так і ў землях пакораных, а таксама самастойна вырашаць пытанні распарадча-дзяржаўныя і нават вайсковыя.

Н і к а н. Вялікі гасудар усяе Русі, я схіляю галаву перад братэрскім даверам да мяне, але пагаджуся быць вялікім гасударом на царстве толькі тады, калі ваша вялікасць падначаліць маёй уладзе камісію баярскай думы па нагляду за справамі дзяржаўна-вайсковымі і яна будзе падсправаздачная мне, як вялікаму гасудару, а рашэнні мае будуць замацоўвацца сцверджаннем: "Святейшы патрыярх указаў і баяры прыгаварылі".

А л я к с е й М і х а й л а в і ч *(пасля доўгай паўзы).* Быць таму згодна волі вашага святейшаства.

Н і к а н. Быць згодна волі прамудрай двоіцы нашай і Гасподзь прывядзе нас да запаветнай мары, угоднай Богу.

А л я к с е й М і х а й л а в і ч. Я рады святой патрыяршай веры ў найлепшае.

Н і к а н. Сам Гасподзь спадобіў мяне верай. Ды як не верыць, калі ў раба божага Багдана няма іншага выйсця, як далучыць Украіну да царства нашага, а адзінаверцы нашы беларусцы з Вялікага княства спакон веку чакаюць Божага часу, каб на каленях прыпаўзці да нашага алтара ды расцерабіць нам дарогу на няверных ляхаў.

(Падымаецца з-за стала, асяняе крыжам цара.)

Бласлаўляю прамудрага цара ўсяе Русі на святую справу. *(Тройчы цалуецца з царом.)* Амінь.

Сцэна зацямняецца.

V

Каралеўская палата. Я н К а з і м і р адзявае карону, бярэ вялікагетманскую булаву, няспешна садзіцца на пасад, некаторы час сядзіць у роздуме, потым звоніць у званочак. Адкрываюцца дзверы, уваходзіць Януш Р а д з і в і л у вайсковай вопратцы і пры шаблі.

Р а д з і в і л. Маё шанаванне яснавяльможнаму каралю Рэчы Паспалітай двух народаў. *(Стрымана кланяецца).*

Я н К а з і м і р. Вітаю цябе, Януш, і недарэчны націск на тое, што Рэч Паспалітая з двух народаў, вялікадушна дарую... Даўно не бачыліся, слаўны воін.

Р а д з і в і л. Не па маёй віне...

Я н К а з і м і р. І ты зноў мяне абвінавачваеш.

Р а д з і в і л. Божа барані, слаўны кароль. Толькі ўдакладняю.

Я н К а з і м і р. Прадчуваю, што ты да мяне зноў з кепскімі весткамі, бо з добрымі Радзівілы аўдыенцыі не просяць.

Р а д з і в і л. Прадчуванне не абманвае яснавяльможнага караля. Весткі зусім не радасныя. Мае маскоўскія шпегі прынеслі горкую навіну: цар Аляксей Міхайлавіч прылюдна абвясціў ва Успенскім саборы, падрыхтоўку да вайны з Рэччу Паспалітай і пра сваё жаданне "идти на недруга своего польского короля".

Я н К а з і м і р *(адмахваецца, як ад надаядлай мухі).* Зноў бляфуе "вялікі гасудар", а ты паўтараеш.

Р а д з і в і л. Гэтым разам, на жаль, не бляфуе. Цар у хаўрусе з патрыярхам распачаў дзейсна рыхтавацца да вайны, хоць і да гэтага збіраў сілы. З Еўропы ў Маскву дастаўляецца зброя і порах. Вялікай колькасцю закупляюцца мушкеты і гарматы. На Маскву даўно запрошаны замежныя майстры гарматнага ліцця. Наймаюцца ратнікі і важары. Ажывіліся наезды ў Маскву татарскіх пасло͡ў і пасланнікаў.

Я н К а з і м і р. Хопіць! Хопіць ужо...

Р а д з і в і л. Я разумею, што хопіць, але ж цар перад еўрапейскімі манархамі загадзя апраўдваецца, паведамляючы ім пра "няпраўды" караля Рэчы Паспалітай. А імператара Фердынанда наўпрост прасіў не дапамагаць уладару Польшчы. Цар рыхтуецца сур'ёзна. А ў нас, нягледзячы на чатыры рашэнні сойму Рэчы Паспалітай аб выдзяленні сродкаў на ўмацаванне і догляд муроў у Смаленску і іншых замках усходніх ваяводстваў на працягу 15-і гадоў так і не было нічога зроблена. Каб не вылезла нам бокам наша скарэднасць...

Я н К а з і м і р *(амаль крычыць).* Ты не першы раз палохаеш караля маскоўскім царом з адной запаветнай мэтай авалодаць вялікай гетманскай булавою. *(Патрасае булавою.)*

Р а д з і в і л. Не абражай мяне, яснавяльможны кароль! Я — Радзівіл!

Я н К а з і м і р. А я сам палкаводзец! І сам у якасці гетмана найвышэйшага буду кіраваць польскім і, між іншым, вялікакняскім войскам, калі гэта спатрэбіцца.

Р а д з і в і л. Войскамі нельга кіраваць *між іншым.* Ці каралеўская вялікасць яшчэ ў гэтым не пераканалася.

Я н К а з і м і р *(агрэсіўна).* Я хутчэй страчу карону, чым аддам гэту булаву Радзівілам!

Р а д з і в і л *(стрымана).* Я не думаю, што ўсе Радзівілы равуцца да вялікай булавы. Асабіста ж я папрасіў аўдыенцыі дзеля таго, каб сказаць каралю, што мяне абураюць брыдкія інтрыгі каралеўскага атачэння, што чыняцца на зло, а то і на загубу Вялікаму княству Літоўскаму. І *не між іншым,* княству, у якім Радзівілы займаюць зусім не апошняе мейсца!

Я н К а з і м і р. Ці не таму Януш Радзівіл у сваіх інтрыгах супроць караля Рэчы Паспалітай, як табе здаецца, двух народаў выкарыстоўвае Валахскага гаспадара Ракашы і раіць апошняму рыхтаваць сабе дарогу да каралеўскага пасаду Рэчы Паспалітай?! Я папярэджваю, што для Януша Радзівіла гэта можа скончыцца кепска.

Р а д з і в і л. Не трэба пагражаць таму, хто шаблю ў руцэ трымае, кажучь ліцвіны. Я дазволю сабе канкураваць на булаву, але не валодаць ёю!.. Я пакідаю цябе, яснавяльможны кароль.

Я н К а з і м і р *(разгублена).* У якім сэнсе?..

Р а д з і в і л. Пакідаю цябе з булавою, а сам вяртаюся ў Княства збіраць войска, каб было чым бараніць сваю Айчыну, а тым самым — і тваю. Гонар маю!

(Шпарка выходзіць і ў дзвярах сутыкаецца з гетманам Г а н с е ў с к і м, але не спыняецца).

Я н К а з і м і р. Бачыў, Вінцэнт, як ён ад мяне выляцеў?

Г а н с е ў с к і *(вельмі ўстрывожана).* Даруйце, ваша каралеўская вялікасць! Вястун з Масквы. Цар разрывае мір з Рэччу Паспалітай з прычыны таго, што ў лістах польскай і вялікакняскай шляхты няправільна пішуцца тытулы "великого государя", а ў нашых кнігах зневажаецца царскі гонар.

Я н К а з і м і р *(як стогн).* Насланнё апраметнай!..

Г а н с е ў с к і *(таропка, спуджана).* І яшчэ, яснавяльможны кароль: на земскім саборы з падачы цара і патрыярха баяры яшчэ 1 кастрычніка прыгаварылі *(заглядае ў паперку):* "За гонар цароў Міхайлы і Аляксея стаяць і супраць польскага караля вайну весці, а цярпець гэтага больш нельга".

Ян Казімір ускоквае з пасада, булава ляціць на падлогу, ён выхопліве паперку з рук Гансеўскага.

Я н К а з і м і р *(дачытвае).* "Гетмана Багдана Хмяльніцкага і ўсё войска запарожскае з гарадамі іх і землямі каб гаспадар вялікі ўзяць волю прыняць пад сваю высокую руку дзеля праваслаўнай хрысціянскай веры і святых Божых цэркваў". *(Крычыць.)* Вярні Радзівіла, Гансеўскі!!!

Сцэна зацямняецца.

(Праціг у наступных нумарах.)

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік: ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі: № 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў: 231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by
http://tbm.org.by/ns/

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 1. 04. 2002 г.
Наклад 2800 асобнікаў. Замова № 701.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 418 руб., 3 мес.- 1254 руб.
Кошт у розніцу: 120 руб.